

Міністерство освіти і науки України Харківський
національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра фізики твердого тіла

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор

“ _____ ” _____ 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи структурної кристалографії

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напряму підготовки

6.040203 – фізика

(шифр і назва напряму підготовки)

для спеціальності

6.04020301– фізика

(шифр і назва спеціальності (тей))

спеціалізації
(назва спеціалізації)

факультету
(назва факультету)

фізичного

2016 / 2017 навчальний рік

Основи структурної кристалографії.

Робоча програма навчальної дисципліни для студентів

за напрямом підготовки 6.040203 – фізика,

спеціальністю 6.04020301– фізика

„__” ____, 2016__.- __ с.

Розробники: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади).

Зиман Золтан Золтанович, доктор фіз.-мат. наук,

професор, завідувач кафедри фізики твердого тіла

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фізики твердого тіла

Протокол № _7_ від. “_16_” ____06____2016 р.

Завідувач кафедрою _фізики твердого тіла

_____ (проф. Зиман З.З.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

“__” ____2016 р

Схвалено методичною комісією

Протокол № _7_ від. “_29_” ____08____2016 р.

“__” ____20__ р. Голова _____(Макаровський М.О.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів 2,1	Галузь знань 0402 - фізико-математичні науки_ (шифр і назва)	<u>Нормативна</u> (за вибором)	
	Напрямок підготовки 040203 - Фізика (шифр і назва)		
Модуль 3	Спеціальність (професійне спрямування): фізика конденсованого стану	<i>Рік підготовки:</i>	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		3-й	
Загальна кількість годин 70		<i>Семестр</i>	
		6-й	-й
		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: 3 аудиторних - 2 самостійної роботи студента - 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	36 год.	
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		6 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	
		<i>Самостійна робота</i>	
		18 год.	
		<i>ІНДЗ: 2 год.</i>	
		Вид контролю: залік, 4 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити студентів із основними розділами кристалографії, які необхідні для вивчення структурного аналізу.

Завдання: навчити студентів основам геометричної кристалографії, кристалографічній грамоті, елементам кристалохімії та принципам будови більшості кристалічних речовин.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати: елементи та операції симетрії в кристалах, кристалічні системи та категорії, просторові ґратки, класи симетрії, принципи побудови кристалографічних проєкцій; основні формули кристалографії, побудову та властивості оберненої ґратки, особливості окремих сингоній, просторову симетрію, федоровські групи, елементи антисиметрії; сили зв'язку та атомні й іонні радіуси в кристалах, принципи побудови кристалів за моделями пакування кульок, основні типи та характеристики кристалічних структур.

вміти: розробити експеримент із вивчення фізичних властивостей кристалу, за результатами якого можна визначити його сингонію; визначити кутові співвідношення між гранями та користуватися відповідними таблицями з метою встановлення природи та кристалічних характеристик монокристалу; будувати кристалографічні проєкції і користуватися ними для відображення і вивчення елементів симетрії кристалів різних сингоній і точкових груп; користуватися основними формулами кристалографії для знаходження кристалографічних параметрів; використовувати образ оберненої ґратки в задачах структурного аналізу; розуміти фахові позначення та символи для використання кристалографічних довідників.

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Основні поняття геометричної кристалографії

Тема:

- 1.1. Анізотропія та симетрія властивостей кристалів
- 1.2. Основні (прості) елементи симетрії
- 1.3. Складні (складені) елементи симетрії
- 1.4. Елементарна комірка та просторова ґратка
- 1.5. Кристалографічні системи та категорії
- 1.6. Класи (точкові групи) елементів симетрії
- 1.7. Значення класів симетрії
- 1.8. Кристалографічні проєкції

Модуль 2. Просторові ґратки

Тема:

- 2.1. Аналітичний опис геометричних елементів ґратки
- 2.2. Обернена ґратка
- 2.3. Основні формули структурної кристалографії
- 2.4. Ґратки Браве
- 2.5. Особливості гексагональної та ромбоєдричної сингоній
- 2.6. Елементи симетрії дисконтинууму
- 2.7. Просторові (федорівські) групи
- 2.8. Поняття про антисиметрію

Модуль 3. Структура кристалів

Тема:

- 3.1. Сили зв'язку в кристалах
- 3.2. Атомні й іонні радіуси
- 3.3. Кульові пакування як моделі кристалічних структур
- 3.4. Кристалічні структури

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього го	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Тема 1.1-1.8												
Разом за модулем 1	20											
Модуль 2												
Тема 2.1-2.8												
Разом за модулем 2	24											
Модуль 3												
Тема 3.1-3.4												
Разом за модулем 3	16											

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Кристалографічні проекції	4
2.	Обернена ґратка	2
3.	Просторові (федоровські) групи	4
4.	Кульові пакування як моделі кристалічних структур	4
5.	Кристалографічні структури металів	4
	Разом	18

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Модуль 1					Модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	100

T1, T2 ... T9 – теми модулів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
1-49	FX	незадовільно	не зараховано

14. Рекомендована література

Базова

1. Зиман З.З. Основи структурної кристалографії: Навч. посібник. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – 212 с.
2. Зиман З.З., Сіренко А.Ф. Основи фізичного матеріалознавства: Навч. посібник. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2005. – 288 с.
3. Конспект лекцій.